

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

PAŽANGA, KURI
NETURI ATMINTIES

L iteratūrologas Algimantas Bučys savo naujausioje knygoje „Seniausiosios lietuvių literatūros istorija ir chrestomatija” naudoja terminus „sakralioji” ir „pasaulietinė (ateistinė, arba profaninė) paradigma”, kalbėdamas apie viduramžių ir šių laikų literatūrą. Šie literatūrologiniai terminai apibrėžia, ko gero, kur kas platesnę žmogaus veiklos ir gyvenimo sritį, nei literatūra. Tai kartu ir žmogaus kaip visuomeninės ir socialios būtybės pasaulėžiūros apibrėžimas. Kai atsiranda aštri sankirta, kai imama diktuoti naują „pažangos” kryptį ir smerkti (ar pajuokti) tai, kas „nepažangu”. Atsiranda netgi savotiška nepakantumo kūrimo atmosfera.

Keistas dalykas, kad tai vyksta demokratijos klestėjimo metu, bet ar ne G. Orwellas teigė, kad laisvė daug kuo susijusi su netvarka. Taigi dabar plėtojama ir palaikoma „naujosios pažangos” kryptis, kurioje yra vietos ir prietarams, ir ksenofobijai (žinoma, ji dangstosi kitais, „pažangiais” vardais), ir išankstiniam kitų nuomonės ignoravimui (nes toji nuomonė „neteisinga”), tik kažkodėl nėra nei sveikos nuovokos, nei instinktyvios nuojautos, kad kažkas negerai. O juk tikrai negerai – tai liudija vien kai kurių žmonių žmogaus teisių ir laisvių suvokimas, kuris darosi jau neadekvatus, o neretai nukrypsta ir į kraštutinumus. Teisės tapo svarbesnės už pareigas – kai teisių deklaracija, nė negalvodami apie pareigas, užsiima vaikai, tai dar galima suprasti, bet kai ir suaugusieji ima taip elgtis, tai jau dvelkia infantilumu, iš kurio reiktų išaugti.

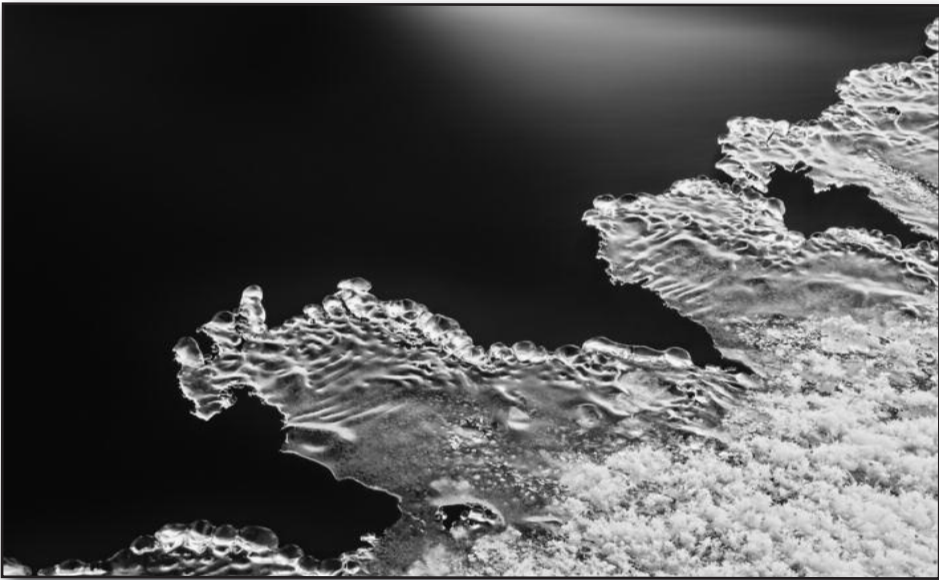
Ar taip vyksta ne dėl to, kad sekuliarumas (pasaulietiškumas), paremtas empirine žmogaus patirtimi ir žinojimu, kuris neretai yra vienmatis, iš visų jėgų bando išstumti tai, kas „nepažangu”, kas neatitinka vienmatės erdvės? Išmintingam žmogui sekuliarizmo bandymai „nubraukti” ištisus sakraliosios istorijos ir būties amžius atrodytų juokingi. Bet ar iš tiesų taip yra?.. Ar juokinga?.. Kažin. Daug liberalios minties šalininkų pakankamai gerai ir patogiai įsitvirtinę vienmatėje erdvėje, o sakralumas niekada nebūna patogus. Jis amžinai susijęs su erezijomis, su kova, su ribinėmis, pasak egzistencialistų, situacijomis – mirtimi, kalte, baime, meile ir neapykanta. Sakraliųjų amžių istorija atskleidžia žmogaus prigimties ribiškumą, lygindama ją su Dievo prigimtimi. Pasaulietiškumas tą ribiškumą įtvirtina ir pateisina kaip normą. Bando įtvirtinti ir supaprastinti iki taisyklės tai, kas nesupaprastinama – pavyzdžiui, gyvybę ir mirtį.

Pasauliečiui smagu ir paprasta gyventi šiame pasaulyje, kuriame viskas aišku, o didžiausias aiškumas – kad nėra mirties kaip transcendentinės sąvokos. Tai tiesiog biologinės baigties faktas. Nejaukus, bet prie jo galima priprasti, o neretai – netgi ignoruoti. Ir netgi tikėtis, kad vienmatė erdvė išsaugos tave kažkokių medicinos stebuklų pagalba. Nemirtingumo iliuzija pasaulietiniame kontekste turi savo vietą, tegu ir susijusi išimtinai su kūniškumu, su kūno keitimu, koregavimu, dirbtiniu jo galiojimo pratęsimu (plastinavimas, anabiozė ir kt.).

Bet štai koks įdomus potyris. Šių dienų, bet sietinas veikia su sakraliaja, ne su pasaulietine tradicija. Vienuolis, rūpindamasis, iš ko išlieti Kristaus skulptūrą Klaipėdos Šv. Pranciškaus onkologijos centro bažnyčiai, sugalvoja nueiti į sąvartyną ir paieškoti ten išmesto vario. Sutiko ten pažįstamą moteriškę, kuri kapstėsi duobėj, bene ras ką gero. Toji paklausė, ko vienuolis čia ieško. Tasai paaiškino. Tuomet moteriškė išlipo iš duobės, iškratė savo maišą jam po kojom ir pasakė: „Imk, dėl Kristaus man nieko negaila. Kad tik Jis greičiau ateitų”.

Išlietas iš sąvartyno vario Kristus kabo naujoj bažnyčioj. Ir tie žodžiai tarsi švyti vario liejiny. Žmogaus pažeminimo, nuvertinimo, vargo. Tai irgi yra sakraliosios kultūros dalis. Ir kas gi galėtų juos ištrinti, nubraukti? Ir – kaip gi galėtų tai padaryti? Iki pat Kristaus atėjimo niekas to neišbrauks, kad ir kaip stengtųsi.

Renata Šerelytė

fotokudra.lt nuotrauka

NAUJUOSE ARCHIPELAGUOSE

Išgelbėk žolę, jerubės ten lekia,
raudonas šis pasaulis, melsvuma
suskaldytų juodų archipelagų,
archipelago ago aguma...

Išgelbėk vaiką, mirštantį po langu,
raudonas šis pasaulis, melsvuma
suskaldytų juodų archipelagų,
archipelago ago aguma...

Išgelbėk moterį, lyg pomidorų takas
raudonas šis pasaulis, melsvuma
suskaldytų juodų archipelagų,
archipelago ago aguma...

Išgelbėk drugį, ten lekioja aklas,
raudonas šis pasaulis, melsvuma
suskaldytų juodų archipelagų,
archipelago ago aguma...

Išgelbėk šunį, sniego vilnos dega,
raudonas šis pasaulis, melsvuma
suskaldytų juodų archipelagų,
archipelago ago aguma...

Išgelbėk laikrodį, ką laikas sako,
raudonas šis pasaulis, melsvuma
suskaldytų juodų archipelagų,
archipelago ago aguma...

Išgelbėk jūrą, mėlynuoja, šneka
raudonas šis pasaulis, melsvuma
suskaldytų juodų archipelagų,
archipelago ago aguma...

Sigitas Geda

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Pažanga, kuri neturi atminties • 2-as psl. Mažosios Lietuvos sukilimas. „Rašo Sukilėlis...” • 3-as psl. Dalia Sruogaitė. Laiškas Zinai • 4-as psl. A. Vaškevičius. Lietuvos fotomėgėjų sąjungos 80-metis • 5-as psl. Gintaras Grajauskas. Eilėraščiai • 6-as psl. Arvydas Valionis. Draugystės testas „pagal Blinstrubą” • 7-as psl. Kelionė į Lenkiją su kun. Stasiu Yla • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje:

Carole Gargan. Rauda • Stasys Goštautas. Užrašai iš New Yorko • Su muzika per Europą

Mažosios Lietuvos sukilimas

Atsiminimų žiupsnelis

Rašo Sukilėlis

1923 m. sausio mėn. 15 d. ...

Naktis. Bjauriausia pūga. Šaltas jūrų vėjas...

Visą parą nieko nevalgę, tik vakar rytą užkan-dę mėsos konservų be duonos, nuvargę mūsų pus-trečios kuopos tyliai žygiuoja vieškeliu Klaipėdos link.

Dar vakar stovėjome vieno kilometro atstume nuo Pagėgių stoties freištatlerio Schoenbacho ūkyje. Nuo pat ryto buvo įsakyta prisiruošti žygiui ir niekur neleisti kareivių. Visą dieną bedarbiavo-me, rūkėme, apsikrovę šovinių bandolieriais ir rankinėmis granatomis. Tik 17-tą valandą gavome įsakymą vykti į geležinkelio stotį. Stoty vėl ilgai laukėme. Jau sutemus susėdome į vagonus. Po ilgų manevrų galop išvykome. Traukinys labai lėtai slinko apledėjusiais bėgiais, atsargiai tēmijant, ar kur kelias neišardytas. kažkas atrado gabalą kieto sūrio. Pasidalinome. Toliau važiuoti nebegalima –

Po kiek laiko aš tiek nuvargau, kad vos kojas pavilkau.

Eini užsimerkęs – kaip ir pro miegą girdi lygų karių žingsnį, susikuli galva į prūsųakinio būrio kulkosvaidį, prabundi, susyk nesusivoki, kur esąs, tik instinktyviai žingsniuoji, mėgini susivokti – žiūrėk, jau ir nustumai kur į pakelio griovį, atsili-kai tarp užpakalinių vyrų. Ir vis tas lygus karių žingsnis – kaip nenumaldomas būtinumas, jis tave erzina, ir kelia ūpą, ir pažadina iš miego, ir migdo savo monotoniškumu, primena, kad jo neišvengsi. Ir eini, eini... Ak, ta kario žingsniuotė. Aš tiktai tą naktį supratau, kaip ji svarbi: be žingsniuotės mes seniai būtume pakirde, nuvargę, iškrikę. Tik ji mus užhipnotizavo, pavergė ir liepė: eik, eik, viens, du, viens du... Irėjome... Retkarčiais automobilis su šoviniais tai atsilikdavo užpakaly, tai vėl nuvyk-davo į priekį. Kartais žvalgas risčia prajodavo pro šalį...

Pūga – nepakenčiama. Naktis – amžius. Kelio-nės ilgis vos kelios lietuviškos mylios, bet mums atrodė Sacharos dydžio. Niekur jokio žiburio nei

kale vartokit granatas. Nekrikti! Šiandien mes pa-tys nulemsime Klaipėdos krašto likimą. Mūsų pu-sėje teisybė, prancūzų ir freištatlerių pusėje kumš-čio jėga ir 600 metų ponavimo tradicija. Su Dievo pagalba mes laimėsime! Vyručiai, Tėvynė iš jūs reikalauja gerai atlikti savo pareigą... Pirmyn!”

Mes jį taip mylėjome: už jį į ugnį lįstume. Sušu-kome „valio”, persižegnojome ir – pirmyn, į ugnį.

Dabar voros prūsųky žygiavo mūsų kuopa ir būrys, užpakaly sekė antros grupės antra ir pirmą kuopos. Pasiskirstėme būriais, kelių šimtų metrų atstumu. Pradžiojėjome keliu, bet neužilgo, kai priešokulkos pradėjo zvimbti aplink mus – pakri-kome į skyrius ir bridome pakelio grioviais, van-deny. Vienas skyrius brido viena puse kelio, kitas kita puse.

Mūsų būrio vadas, rudbarzdis Sugintas, eina eilėje su manim ir būrininku Jurkūnu. Sugintas, pasiremdamas lazda kiek šlubuoja, gi Jurkūnas niūriai rūko pypkę. Sugintas sakosi jaučias ne-begrišias, neužmirškime atlikti vienas kito prašy-mų, reikale gelbėjime – jo laiškas munduro kiše-nėje. Jurkūnas irgi nusiminęs. Aš tyliau.

Kažkokia farma. Bajoras jau čia. Man liepia užimti viensėdį į kairę nuo kelio. Pa-sklidome grandinėje. Sugriuvome. Žiūri-me į kulkų ravimą lauką. Vienas kareivis pakyla ir bėga 60–80 žingsnių ir virsta, po jo seka kitas, ir t. t. Althofa dvaro pusėje vyksta pragariškas šaudymas. Žvalgas praneša – jau dvaras mūsų rankose. Vien-sėdis užimtas. Išsigandę gyventojai žiūri pro duris ir langus, kas čia vyksta. Mes juokaujam. „Vargšai, nemigę visą naktį!” Kažkodėl mums ta mintis atrodė labai juo-kinga.

Bajoras irgi jau čia.

Apsidairę matome ir antrą kuopą pla-čioje grandinėje veržiantis Smeltės link.

Man liepta užimti gretimą viensėdį. Atlikta.

Kairysis sparnas jau prie Smeltės. Mums liepta pulti dviejų aukštų mūro na-mą Smeltėje, nuo kurio stogo ir iš langų šaudė prancūzai iš kulkosvaidžių. Mūsų kulkosvaidžiai irgi galų gale praklego.

Iki šiol dar per penkias sukilimo die-nas mūsų būriui neteko šauti nei sykį. Čia jau liepta šaudyti. Su kažkokiu džiaugsmu vikriai atsukome gaidukus ir pradėjome „pleškinti” į fransus. Keli mūsų kulkos-vaidžiai linksmai tarškėjo. Fransai prany-ko nuo stogo ir jų ugnis liovėsi, ir po poros minutų keli mėlynai šešėliai susilenkę grei-tai nubėgo slėptis už kitų namų. Mes nu-

stojome šaudyti. Sukame kiek dešinyn. Pasklido linksma žinia – antra kuopa jau žygiuoja Smeltės gatvėmis ir atgavo prieš pora dienų iš mūsų atim-tą sunkųjį automobilį.

Mes sukame vėl dešinyn ir susiduriame su kairiuoju sparnu pirmos grupės, kuri visą naktį kovėsi už Althofą. Bajoras iš mūsų grandinės cen-tro liepia pulti pirmyn, bet keliems pirmos grupės vyrams pakilus bėgt su mumis jų karininkai revol-veriais rankomis sukeikė ir liepia nesijudint. Aš kraštutinis dešinysis sparno karys. Rėkiu perduoti žinią Bajorui, kad anos grupės kairysis sparnas nebendradarbiauja. Gaunu įsakymą – perduoti to-lyn į dešinę – pulti pirmyn, bet vėl anų karinin-kai su keiksmiais liepia nesikelti. Bajoras perduo-da įsakymą pulti pirmyn ir sukli dešinėn. Aš su būriu pakilau ir vykdau įsakymą. Anų karininkai grūmoja. Jų vora atidengia ugnį pro mus, visai mūs nepaisant. Mes su keiksmiais sugulam, prisi-plakam prie žemės. Atbėgo Bajoras. Po pasitarimų, vėl įsakymas – pirmyn, ir šį kartą jau visa ilga grandinė pašoka ir bėga miesto link klampia žeme. Sniege klimpstam iki kelių. Sausinimo grioviai pridengti sniegu ir jų nepažinti. Mano visas būrys išsimaudė griovy iki kaklo. Bet nebuvo šalta. Prie-šingai, kautynių įkaršty visai nejutom šalčio.

Pabaiga kitame numeryje

Parengė Kristina Lapienytė

Kryžkelėj prie geležinkelio susirikiavome kautynėms. Vadas Bajoras kalbėjo: „Vyrų, šovinių veltui neleisti, gerai taikyti, neiti viduriu gatvės – visuomet slinkti prie sienų, nes šaudys iš langų. Reikale vartokit granatas.”

kelias išardytas, o likę bėgiai apledėję, seniai ne-jautė traukinio ratų.

„Išlipti!”... Nešiojome iš vagonų į vieškelį (150–200 metrų atstume) šovinių dėžes. Užbėgome apšil-ti į apleistą stoties trobesį. Visi murma – kas gi neš per dvidešimt kelis kilometrus tiek daug amunicijos dėžių? Nudžiugome, kai liepta krauti šovinius į automobilį: grupės vadas bajoras eis pėsčias drau-gė su mumis. Valio, Bajoras!

Susirikiavome kely. Yra dvi „kompanijos”, vi-so šeši „cūgai” (būriai), gi cūga sudaro trys „abtei-liungos” (skyriai) po maždaug 10 vyrų. Kiekvienas cūgas nešėsi su savim po lengvąjį kulkosvaidį ir prie jo po dvi šovinių dėžes.

„Ramiai!... Žengte marš!”

Žygiuojame. Kilo nesvietiška pūga. Smarkus šaltas vėjas perpučia kiaurai kaulus. Sniego pluoš-tai aplipdė veidus ir rūbus. Apledėjome, sugrubo-me. Aš einu būrio prūsųky. Raminu savuosius. Juo-kauju, švilpauju, niūniuojau, vieną po kitos rūkau cigaretes, kurių stoty prisipirkau apie 5 pokelius. Mūsų būrys (3 kompanijos 3-čias cūgas) žygiuoja paskutinis voros gale. Aš – pirmos abteiliungos fiu-reris (vadas). Mano abteiliungoj dar tebuvo tik 9 vyrai – 2 atsiliko Pagėgiuose (vienas paliktas tar-nybai komendantūroje, gi kitas nubėgo atsisvei-kinti su šeimininkais ir susivėlino į traukinį). Vie-nas kareivis – gryo kraujo vokietis, kiti lietuviai. Visi jauni – susidraugavome, palaikėme ūpą vyres-niems.

namų nesimatė, tik raistai, balos, pražūtis. Pir-myn!...

Štai kažkur sumirkėjo ugnys... neužilgo pro miglas išvydome trobesius. Stotis Karlsberg?

Sustojome. Kuopų vadai nuėjo ieškoti butų, gi mes šalome gatvės vidury.

M. L. S. neištverė – pamaži visi nubėgo susi-glausti prie namų sienų, užuvėjoj. Trypčiojam, džigsą šokam. Keikiamės. Tai vienintelė kario pri-vilegija.

Tik už kokių trijų bertainių tesurasta butai. Nuvykome į kažkokį hotelį. Nusipurtėme sniegą ir ledus. Laiptais ir grindimis pasruvo upeliai. Dasi-gavę į kambarius, pasiskubino nuslauti ir iš-košti pusbačius. Miklinome nutirpusius pirštus, kai už kokių 10 minučių įsakymas – „Į žygį!”. Keik-dami greitai apsirengėm. Susitvarkėm kieme. Jau švito. Vadai derėjosi ir ginčijosi, gi mes kieme šalo-me. Pūga liovėsi – bus graži diena. Duryse pasiro-dė amžinai linksmas skautininkas Izidorius Krau-naitis, dabar skubomis sudaryto „mirties husarų” būrio vadas. „Sveikas!” – „Sveikas... Na, bus krikš-tas, cha cha!” „All right!” Skyrėmės. Jis užsoko ant žirgo ir nuskrido. Tolumoje smarki kulkosvaidžių ir šautuvų ugnis. Retkarčiais sporgsta granatos. Kautynės.

Kryžkelėj prie geležinkelio susirikiavome kau-tynėms. Vadas Bajoras kalbėjo: „Vyrų, šovinių vel-tui neleisti, gerai taikyti, neiti viduriu gatvės – vi-suomet slinkti prie sienų, nes šaudys iš langų. Rei-

Laiškas Zinai, nesulaukusiai pienių žydėjimo

Miela **Zina**,

Kodėl apie Tavo išėjimą turėjau išgirsti iš Kau-
no, iš mūsų bendramintės, o ne iš Tavęs? Jaučiausi
nuskriausta, kad patikėjai žinią kitiems, o ne
man.

Internetė atsivėrė Tavo nuotrauka su Alma.
Nusišypsojau – Tu vėl su savo kepuraite, kurią ne-
šiodavai ypatingais atvejais. Ar tai ta pati, kurią
vadindavom „Fiveclock“, lyg užuominą į „Smeto-
nos“ laikų Kauno poniutes, kurios rinkdavosi
„penktos valandos“ kavutei – moteriškiems pasi-
plepėjimams? Tačiau Tu tokia nebuvai, nemėgai
puošmenų, net viešai skaitydama savo posmus bu-
vai kukliai natūrali, kaip Tavo numylėtos pavasa-
rinės pienės, tokios skaisčiai geltonos, švelnios,
mielos akiai ir dūšiai.

Oi, kaip Tau nepatikdavo, kad kaimynė lietu-
vaitė jas negailestingai naikindavo savo mažam
žolės plotely priešais namą. Iš tiesų tai ne kaimy-
nė, tik už keleto kilometrų gyvenanti gera pažįsta-
ma. Kaimynų Tu neturėjai, išskyrus vienoj pusėj
stovinčius tėvų, kitoj – Mariaus sesers šeimos na-
mus. Bet ir jie nebuvo prilipdyti kaip mieste prie
Tavo ir Mariaus namo. Jus skyrė beveik kaimiškos
pievelės ir, laikui bėgant, gražiai paaugę judviejų
sodinti medeliai. Ilgainiui ilgakasiai gluosniai taip
uždengė siaurą įvažiavimą į Tavo kiemėlį, kad rei-
kėjo iš atminties žinoti, kur ir kaip pasukti, nes
buvo pavojus apsiversti griovį, kaip dabar dažno-
kai Lietuvoj nutinka... Gyvenot kaip miniatiūri-
niame lietuviškame kaime, ir, kaip Tu pasakojai, iš
pat pradžių Marius ir karvę turėjo.

Prajuokinei mane. Skaitai mano knygą ir ra-
šai: „...taip irėjau paskui Tave pavojingiausiose
situacijose (tik ant vagono stogo arba anglių vago-
ne nebuvau, nes esu bailė) ir stebėjausi Tavo nar-
sa, išmone ir sugebėjimais...“ Tikrai juokauji, lygi-
ni save žiaurios vienatvės dienomis su mano jau-
natviškom išdaigom. Ne veltui Violeta (Kelertienė)
Tave vadina „Geležine ledi“. Tiek netekčių pakėlei,
vis lydėjai Anapilin tėvą, motiną, Marių, žentą,
brolius Martyną ir Henriką, jaunuosius Agnę ir
Saulių. O dar anksčiau Tave paliko ištikimi drau-
gai Julius (Kaupas), Algimantas (Mackus), vėliau –
Ignas, jau Vilniuje. Tikriausiai ir kiti, kurių nepa-
žįstu. Buvai tvirta, visą skausmą slėpdama savy,
tylinti lyg žemė, neaimanuojanti dėl slegiančių
jausmų. Tvirta buvai! Ir kur nebūsi, tiek metų kil-
nodama paliegusius senelius „Holy Family“ viloje,
kur įsidarbinai, kad būtum arčiau namų, nes per
pertrauką skubėdavai namo pas neigalų Saulių,
vis nerimaudama, ar jam kas blogo nenutiko. O kai
Marius jau gulėjo lovoj su pragulom, išpjovei jo
čiuožinio vidų, kad bent kiek jam skausmai paleng-
vėtų. Tvirta buvai, tikrai ne bailė.

Ir kitokios netektys Tave lydėjo. Pamenu,
nuvažiavau Tavęs aplankyti ir randu bekasančią
duobę visai šalia namo. „Ką čia kasi?“ – klausiu.
„Numirė mano Mirta, – sakai (berods, toks buvo
šunelio vardas), – noriu čia užkasti.“ Ką gi, rimtai
ir oriai susupom šunelį į apklotą ir palaidojom am-
žinam poilsiui. Gana greit pas Tave atsirado Dūda,
tokia neklaužada, kad sunku būdavo ją suvaldyti.
Žinau, kad ir jos netekai, bet aš jau buvau Lietuvoj,
pakasynose nedalyvavau.

Atmenu keletą mūsų kelionių pas Marių į Tau-
tines kapines. Kaip švelniai Tu aptvarkydavai jo
kapą, papuošdavai eglišakiais, pastovėdavai susi-
kaupusi. Manau, mintimis nuoširdžiai su juo pasi-
kalbėdavai. O juk buvo tiek daug apie ką kalbėti.
Ne, ne apie ligas ir visas nelaimes, bet apie anuos
gerus laikus, kai sugužėdavo pas jus, netoli Lemon-
to, draugai iš toliau. Bet Tavęs ir Mariaus be maši-
nos nepasieksi, toli buvot. Tad kai kartą Jurgis
(Blekaitis), atvykęs iš Washingtono, veržėsi pas
jus, o ir Algimantas verkšlendavo, kad pėsčias ne-
pasieksias, paskolinau jiems savo mašiną. Nors ne-
labai pasitikėjau Jurgio vairavimu, bet pagalvo-
jau, kad čia ne arkliai, kaip nors suvaldys. Tad ir
Algimantą kaip vadovą šalia pasisodinęs, paten-
kintas Jurgis sėdo prie vairo. Grįžo, žinoma, pary-
čiais, prižadino mus be jokio gailesčio. Įdienojus

Algimantas telefonu pasigyrė: „Matai, su-
maniau grįžtant pasivažinėti ne mašinos
viduj, bet ant kėbulo. Nebežinau, kaip nu-
siritau nuo jo ir susilaužiau ranką...“ Aha,
pagalvojavau, linksmybių ten netrūko, tik-
riausiai ne vieną „lempele“, anot Mariaus,
išmetėt, kad toks narsuolis tapai. Kažin ar
Algimantas ir Tau savo narsumu pasigy-
rė?

Dar vargų nepaliestoj jaunystėj, atsi-
meni, susimesdavom krūvelėn rimtoms
diskusijoms apie naują spektaklį, apie
naują knygą, apie išeivišką kultūrą, nė vie-
nos „lempelės“ neišmetė. Tik vėliau, filo-
sofinių minčių išvarginti visiškai, savai-
me pradėdavom dainuoti. Tais laikais tik-
rai daug dainuodavom. Pradžioje liūdno-
kai, palaipsniui įsisiūbuodavom. Tada Ma-
rius perimdavo batutą ir pradėdavo savo
garsų generolo Plechavičiaus karių „him-
ną“: „Mes žemaičių kareivėliai ir miškų
razbaininkėliai...“ Iki šios dienos ją atsi-
menu, tikriausiai atsimeni ir Tu, nes kar-
tu „turavodavom“: „Ei, ei, dzingul dzingu-
liukai...“

Kažkodėl tada mūsų jauni vyrukai
prisimindavo karą. Albinas (Elskus) švel-
niu tenoru pradėdavo: „Kareivis kariavo
už tėvynę savo, tik tužkariavo tris lentas ant gra-
bo.“ Kaip ten toliau – jau nebežinau. Na, o Algi-
mantui smagiausia būdavo, ištempus vieną iš mū-
sų, beje, ir Tave, savotiškam šokiui, bene savo su-
kurtos dainelės žodžiams: „Ėjom, ėjom per arimą
ir sutikom karaimą. Karaimą ant pečių, eisim
mušti vokiečių.“ Neaišku, kodėl „karaimas“ jam
labiau patikdavo nei „karabinas“. Atsimeni?

Bet tai buvo labai labai seniai... Vėliau Tabor
Farmoj Santaros-Šviesos suvažiavimų poilsio nak-
timis daina apie razbaininkus garsiai migdė neno-
rėjusius kartu paulioti. Kaip gaila, kad Tu tik labai
retai ten būdavai. Juk negalėjai palikti savo globo-
tinių – Sauliuko ir brolio Martyno, kuriam po nevy-
kusio bendro gyvenimo su Janina Monkute teko rū-
pintis jų mažuoju Sigitu. Visą vaiko auklėjimą per-
ėmė jo senelė, Tavo mama, aišku, su Tavo pagalba.

Kartą su savo mama aplankiau jau pasiligoju-
sį Marių. Buvo šilta diena, sėdėjom jūsų kiemely.
Stebėjausi Mariaus tikru susidomėjimu Lietuvos
istorija. Kiek daug klausimų jis žėrė mano mamai!
Jai, ilgametei pedagogei, buvo tikra šventė, kad
galėjo savo žiniomis su tokiu smalsuoliu pasidalinti.
Vėliau, kai Tu buvai jau be Mariaus, sėdėjom
prie Tavo didelio stalo, apkrauto knygomis, spauda
iš Lietuvos ir mūsų dienraščiais. Ant sienų kabėjo
mūsų dailininkų darbai, daugiausia Igno, Mariaus
nuotrauka ir jo piešiniai. Jauku buvo. Tada ir pasi-
domėjau, ar tikrai Mariui rūpėjo Lietuvos istorija?
„Žinoma, – atsakei, – kartu domėjomės, juk ir aš
dėsčiau lituanistinėj mokykloj iš tavo mamos di-
džiosios istorijos „Lietuva amžių sukury“. Tai bu-
vo geriausia, įdomiausia istorija, kurią aš ir mano
mokiniai labai mėgo.“

Vis norėjau paklausti, iš kur Tu išmokai taip
įtaigiai, tiesiog kaip gera dramos aktorė, skaityti
savo poeziją. Mat Marius, priešingai, tarsi privers-
tas, skaitydavo savo kūrybą skubėdamas, kartais
beveik paburbėdamas, nekreipdamas dėmesio į
klausytojus. O juk balsą turėjo sodrų, net dainingą.
Tik užsiplepėjęs apie šiokiadienio reikalus, vis
pamiršdavau paklausti. O tų reikaliukų buvo viso-
kiausių. Atsimenu, kaip Tau nepatikdavo Lietuvoj
sulietuvinotos kitų kraštų autorių pavardės. Pavyz-
džiui, latvių baltisto Kalnins pavarė viename
mėnrašty buvo „išversta“ į Kalniną. Sakei: vartau
Čikagos telefonų knygą ir jokių Kalninų nerandu,
tik kelios Kalnins. Tai kaip, sakykim, iš svetur at-
važiavusiam norimą Kalnins susirasti? (*Red. past.*
– turėtų būti Kalninis, ne Kalninas.)

Akylai domėjaisi mūsų kultūriniais rengi-
niais, turėjai tvirtą nuomonę, idėmiai sekei litera-
tūrinį, daugiausiai – poetinį bangavimą. Oi, kaip
linksmai sužibėdavo Tavo akys, gavus naujus Al-
gimanto eilėraščius. Ir jaunosios Lietuvos poetės

Liūnė Sutema

Jono Kuprio nuotr.

džiugino Tave, suradusios naują poetinį įvaizdį,
nutolusį nuo pseudopatriotiško šūkavimo.

Reikli buvai. Tačiau kažkas nori Tave išspraus-
ti į labai uždarus, atsiskyrėlės rėmus, sakant, jog
esi retai kam prieinama, neprisiliečiama. Netiesa.
Kai mums, „pelkių žiburėlininkams“, reikėjo Tavo
pagalbos, niekad neatsisakydavai išversti latvių
prozos mūsų laidoms, išaiškinti jų potekstes, para-
šyti įvadinį žodį apie autorių. Mielai savo žiniomis
dalindavaisi su visais, kuriems jų reikėdavo.

Kai Santaros-Šviesos suvažiavimai persikėlė į
Lemontą, netoli Tavęs, visada buvai kartu, kaskart
atskleisdavai savo naujus posmus. Ir mums buvo
taip šiltai smagu prisiglausti prie Tavęs.

Tik vis pamiršdavau pasidomėti, kada turi lai-
ko kūrybai, daugybės rūpesčių apsupta. Kas dabar
pasirūpins Tavo globotiniais benamiais katinais,
amžinai alkanais meškėnais? Kas padės jiems iš-
kęsti šaltą, žvarbią žiemą, kas pasigailės likusių,
tokių gausių našlaičių?

Dabar turiu Tau pasakyti, kad jau esi Lietuvoj,
kad Tavo balsas su „Amerikos balso“ archyvu at-
vežtas į Vilnių, iš juostelių suskaitmenintas, pa-
garbiai saugomas. Ne amžiams užrakintas, o priei-
namas besidomintiems. Jau vieną rytą LRT radi-
jas visai Lietuvai transliavo Tavo balsą. Be abejo,
jis bus kartojamas, niekad nepamirštas. Žinau,
kad Čikagoje, Pasaulio lietuvių archyve, yra užda-
ryti Tavo ir daugybės mūsų rašytojų, aktorių, žy-
mių žmonių įrašai, laikomi sudūlėjimui ir išnyki-
mui, nes juostelių amžius jau baigiasi. Juk galima
būtų pervežti jas į Tėvynę, kur taip gražiai jas at-
naujintų, prikeltų, saugotų ir dalintųsi su klausy-
tojais. Yra tenai taip jautriai Dalios Juknevičiūtės
įskaitytas Tavo „Badmetis“ ir kiti eilėraščiai.

Gaila, kad nebuvo tinkamai įrašytas „Bad-
mečio“ spektakliukas, kuris 1980 metais nuskam-
bėjo Baltijos valstybių vakare. Lietuviškoje dalyje
vertėja Aušrinė Byla su savo „Steppin' Razor“ mu-
zikiniu ansambliu (režisierius – Kęstutis Nakas),
didžiosios scenos šviesoje naujai atskleidė šį išpū-
dingą Tavo kūrinį.

O dabar jaučiu, kad Tavo posmai pateks į Mū-
zų malūno girnas. Literatūros kritikai, semiotikai
išnagrinės kiekvieną Tavo eilutę, kiekvieną žodį
iki pačių mažiausių kaulėlių išnarstys. Įdomu,
prie kurios poetų kartos Tave prilipdys? Juk Tu
tokia viena, vienintelė, tokia išskirtinė, nepakar-
tojama, daugeliui labai mįslinga. Manau, kad bū-
dama „Ten“, tik nusišypsosi ir ištarsi „Tebūnie...“

Ir ši pavasarį pienės vėl žydės, gal kiek liūd-
nesnės, nes nebepasakysi, kaip jas myli. „Piene,
piene – nuostabi gėlele“, – rašė Salomėja Nėris.

Iki pasimatymo, mieloji Zina!

Tavo **Dalia**

Lietuvos fotomėgėjų sąjungos 80-mečio proga – įspūdinga paroda

Algis Vaškevičius

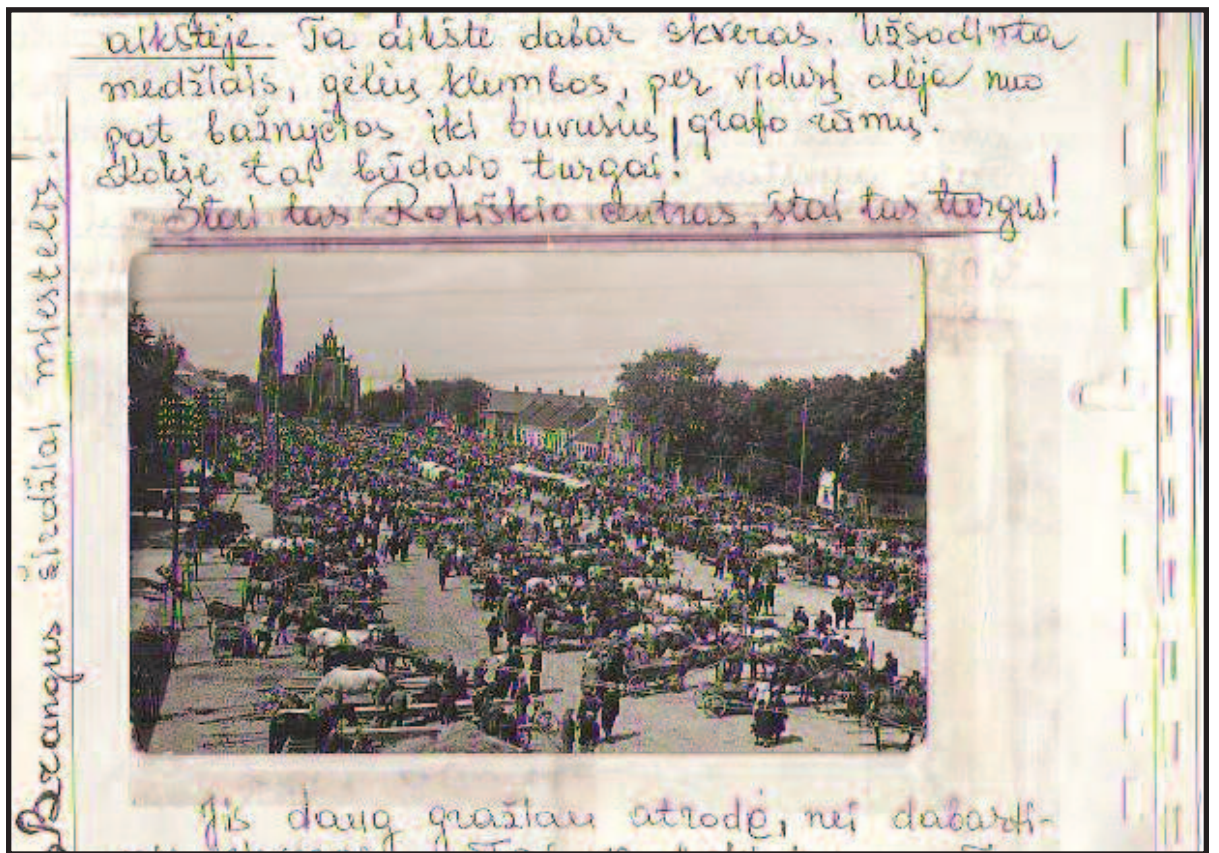
Sausio viduryje Kauno senamiestyje išsikūrusioje fotografijos galerijoje buvo paminėtas Lietuvos fotomėgėjų sąjungos 80-metis ir atidaryta įspūdinga ryškiausių prieškario Lietuvos fotomėgėjų sąjungos narių Vytauto Augustino, Petro Babicko, Balio Buračo, Kazio ir Antaninos Lauciu, Stepono Kolupailos, Otto Milaševičiaus, Antano Naruševičiaus ir Medardo Vasiliausko jubiliejinė darbų paroda.

1933 m. sausio 15-ąją P. Babickas, S. Kolupaila, K. Laucius, A. Varnas ir kiti Kaune įkūrė Lietuvos fotomėgėjų sąjungą. Tai buvo viena pirmųjų fotografų organizacijų, numačiusi „telkti visus Lietuvos fotomėgėjus ir jiems pritariantius, tobulinti mūsų fotografiją meniniu, moksliniu ir praktiniu požiūriu, taip pat propaguoti užsienyje“. Jau netrukus buvo surengtos kelios parodos, sąjungos nariai pradėjo dalyvauti Lietuvos ir užsienio fotoparodose bei konkursuose, sulaukta ir tarptautinių apdovanojimų, iš kurių svarbiausi – aukso medaliai, pelnyti 1937 metais tarptautinėje Paryžiaus parodoje „Menas ir technika šiuolaikiniame gyvenime“.

Fotografijos istorijos tyrinėtojai įsitikinę, kad nors ši sąjunga veikė vos kelerius metus, nes jos veiklą nutraukė sovietų okupacija, bet jos reikšmė Lietuvos meninės fotografijos raidai labai didelė – tada buvo padėti lietuvių fotografijos mokyklos pamatai, įtvirtinta meninės fotografijos sąvoka, formavosi kryptis modernizmo link. Be to, rūpinasi fotografijos sklaida užsienyje, pelnyti apdovanojimai, meninė fotografija įsitvirtino periodinių leidinių puslapiuose, pasirodė pirmieji fotografijos vadovėliai, žurnalai, katalogai, fotoalbumai ir kiti leidiniai.

Lietuvoje iki šiol bene geriausiai buvo žinomi Balio Buračo (1897–1972) fotografijos darbai, ypač jo etnografiniai ciklai. Pedagogas, kraštotyrininkas, spaudos bendradarbis daug keliavo po Lietuvą, rinko dainas, papročius, fotografavo. Teigiama, kad pirmąjį savo fotoaparata jis įsigijo, išmainęs su vokiečiu į drožinėną lazda dar 1915 metais ir nuo tada niekada su juo nesiskyrė. Buračo archyvas – didžiulis, bet nemaža jo dalis žuvo Antrojo pasaulinio karo metais. Skaičiuojama, kad iš daugiau kaip 50 tūkstančių pozityvų ir negatyvų yra išlikę tik apie 11 tūkstančių kadru, kurie saugomi Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus, Lietuvių kalbos ir tautosakos instituto, Šiaulių „Aušros“ muziejaus fonduose.

Naujojoje parodoje lankytojai gali išvysti nemažai puikios kokybės ir labai išraiškingų Vytauto Augustino (1912–1999) nuotraukų. Tai buvo vienas aktyviausių sąjungos kūrėjų, sukūręs daug įvairių fotografijų, jomis aprūpindavęs ir užsienio

Lietuvos fotomėgėjų sąjungos įkūrėjų nuotraukose – prieškario Lietuva.

žurnalistus. Jis bendradarbiavo įvairiuose žurnaluose, dirbo Užsienio reikalų ministerijoje, o nuotraukose užfiksavo daug Lietuvos gamtos, miestų ir kaimų vaizdų, kariškių gyvenimo ir visuomeninių organizacijų veiklos akimirkų. Lietuvos kariuomenės žygį į Vilnių 1939 m., sovietinės ir vokiečių okupacijos laikų įvykių, lietuvių karo pabėgėlių vargus.

Okupacijos metais palikęs Lietuvą, Augustinas gyveno Vokietijoje, 1949-aisiais persikėlė į Jungtines Amerikos Valstijas, dirbo spalvotos fotografijos dirbtuvėse New Yorke, o 1996 metais grįžo į Lietuvą ir po trejų metų mirė Vilniuje. Lietuvai jis padovanojo beveik 2,500 negatyvų, kurie saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Tragiškai susiklostė kito žymaus fotografo, sąjungos steigimo iniciatoriaus, aktyvaus visuomenininko Petro Babicko, aktorės Unės Babickaitės brolio likimas. Kauno radiofone dirbęs ir radijo žurnalistikos pradininku laikomas Babickas 1933–1934 metais redagavo žurnalą „Foto mėgėjas“, daug keliavo, mokėjo 8 kalbas, rengė propagandinius filmus apie Lietuvą. Prasidėjus okupacijai, atsidūrė iš pradžių Vokietijoje, netrukus – Italijoje, iš ten 1949 metais persikėlė į Braziliją, dirbo Lietuvos pasiuntinybėje, rengė radijo laidą apie Lietuvą portugalų kalba.

Paskutiniais gyvenimo metais jis labai skurdo ir vargo, mirė 1991 metais, buvo palaidotas Rio de Žaneiro mieste. 2006 metais Lietuvos radijo ir televizijos žurnalistų iniciatyva jo palaikai buvo pargabenti į Lietuvą ir perlaidoti Petrašiūnų kapinėse Kaune.

Tragiškas ir kito fotomėgėjų sąjungos įkūrėjo Kazio Lauciaus (1906–1942) likimas. Parodoje galima pamatyti keletą jo ir jo žmonos Antaninos fotografijų. K. Laucius – teisininkas, skautų veikėjas, parašęs pirmąjį vadovėlį fotografijos mėgėjams „Fotografuoti gali kiekvienas“, 1936 metais dalyvavęs tarptautinėje fotografijos parodoje Otavos mieste Kanadoje. 1941-ųjų birželio 14-ąją NKVD jį suėmė ir išvežė į Sovietų Sąjungą, kur jis buvo sušaudytas Sverdlovsko mieste.

Idomios ir jubiliejinėje parodoje pristatomos Stepono Kolupailos (1892–1964) fotografijos. Šis inžinierius, spaudos darbuotojas yra laikomas Lietuvos hidrologijos pradininku, jis yra paskelbęs straipsnių daugybėje įvairių leidinių. Sovietų okupacijos metais Kolupaila pasitraukė į Vokietiją, 1948-aisiais atsidūrė JAV, dirbo Notre Dame universitete Indianoje, nemažai rašė „Draugui“, kitiems Amerikos lietuvių leidiniams. Jis mirė Indianos valstijos South Bend mieste.

Fotografas Medardas Vasiliauskas (1910–1944), kurio keletas darbų taip pat pristatoma naujojoje parodoje – karininkas, buvęs karo žvalgas. Jis sukūrė nemažai idomių fotografijų, kurias paskelbė „Karde“, „Naujojoje Romuvoje“. Buvo apdovanotas Šveicarijoje leidžiamo Tarptautinės fotografų sąjungos žurnalo „Camera“ diplomu. Okupacijos metais buvo suimtas ir ištremtas į

Gintaras Grajauskas

Briaunota stiklinė

mėlynas liūdesio angelas
oranžinis nerimo angelas
žalsvas tikėjimo angelas
juodas pavydo
o aš vargšas bespalvis
ir net ne angelas

Yra prasmė

prasmė yra
melancholiškas žvėriukas
netilpęs į Nojaus arką
prasnaudęs didįjį tvaną
Ir Niutoną su Galilėjumi
prasmė yra
mieganti bangžuvė
sapnuojanti
kad ji yra mieganti bangžuvė
prasmė yra
egzotiškas vaisius
kabo ir baisisi

Taip tyčia

dabar taip tyčia būkime lapės
žaiskime voliokimės pievoje
sukimės ratu gaudydami
savo uodegas ar šešėlį
balto pūkuoto debesio
taip tyčia įsimylėkime susipykime
ir vėl susitaikykim
pasitrink man į petį
auksinė papurusi vėliava už žaliojo kauburio
ją išvydę saulės kariai sužvangina skydais
taip tyčia nieko nebuvo
neprisimenu rudens
pūstaakių balandžių
pakreipusių galvas
mėnulio pjautuvo
taip tyčia nieko nebus jau daugiau
tik baltų debesų šešėliai glostantys žolę
auksinė papurusi vėliava saulės karių
legionai už žaliojo kauburio
aš pasislepiu nuo tavęs ir taip tyčia manęs nėra
tu mane surandi ir taip tyčia abudu gyvenam

Arbatos gėrimas

ak ir paimsiva mudu
du puodelius
gėlėtus
suskilęs man
nesuskilęs tau
nesuskilęs tau
suskilęs man
įsikibsiva į ąseles
ir nualpsiva
slysdami žemyn
žemyn, žemyn
du gėlėti puodeliai:
suskilęs man
nesuskilęs tau

Ars poetica

daužyti akmeniui kitą akmenį uosti jo kvapą
pavogti mėnulį klausytis kaip stūgauja šunys
išmesti pro langą raktus paskui duris
paskui sienas ir stogą negaila
gražiai meluoti yra geriau nei negražiai tylėti
žiūrėti į krentančią plunksną kutenti šnerves
kumelaitei (keliausim abudu mėnulio vadauti)
puotauti su riteriais šveisti pro langą raktus
paskui kardą ir skydą negaila
nes gražiai meluoti yra geriau nei negražiai tylėti
eiti lažybų su velniu senoviniam vyno rūsy
išmokyti jį sugiedoti šventąja kalba gaudeamus
išmesti pro langą pižoną įžeidusį tavo draugus
kleisti pinigus (reverse Kleisto portretas) negaila
nes gražiai meluoti yra teisingiau nei negražiai tylėti
sakyti sudie mylimieji
ir jausti kaip rankos tuštėja
ir jausti kaip akys tuštėja
tarsi vėyje gaudžia vėyje
gaudžiantis indas

mano langas tiesiai po mėnuliu
tiesiai po mano langu žibintas
tiesiai po žibintu lyja lietus
štai ir viskas

į vakaro varvantį vašką
lėtėjantys pirštai nuklimpsta
galimas daiktas dar tebelyja
štai ir nieko
galimas daiktas į tamsą nuskris
didžiulis naktinis paukštis
arba šmėstels šikšnosparnis
štai ir viskas
galimas daiktas didžiakojė naktis
praeis pro šalį
sėdėsiu linguosiu galva
štai ir nieko

Žemyn, žemyn, mano angele.
T. W.

atversta kur pakliūva knyga yra raktas ramybei –
vienintelis būdas neskirti rudens nuo pavasario,
tarti žodžius: palengva, skanaujant raides
tarsi vyną: nuo pjūties lig pjūties mano laikas
nuostaba vaiko delne, akmenėlis, sustabdantis
vėją,
jei po liežuvio jį laikysi, visa tai paprasta,
kaip po lietaus pavirsti žuvim ar dideliu vėžliu
senam fontane. Minkštas, grebluojantis balsas
diktuoja vardus, kurių gali prireikti pabudus,
suvirpčioja vokas. Žemyn, mano angele.
Vėjas nutyla ir slepiasi lapų krūvoj,
knyga, parišta po kaklu, yra raktas.

Atkelta iš 4 psl.

Rešotų lagerį Krasnojarsko krašte, vėliau perkel-tas į Tomsko sritį, kur netrukus mirė nuo džiovos.
Po Antrojo pasaulinio karo tebesitęsiant so-vietinei okupacijai, stalininėms represijoms, stag-nacijai, naujo fotografijos pakilimo teko ilgokai palūkėti. Tik prasidėjus vadinamajam „atšilimui” 1969 m. lapkričio 19 d. buvo leista įkurti Lietuvos fotografijos meno draugiją – net 20 metų buvusią vienintelę tokio pobūdžio organizaciją visoje So-vietų Sąjungoje, o 1989 reorganizuotą į Lietuvos fo-tomenininkų sąjungą.
Pasak fotomenininko Stanislovo Žvirgždo, Lietuvos fotografijos meno draugija sėkmingai tę-sė prieškarinės Lietuvos fotomėgėjų sąjungos veik-

lą, pradėjo nuolat rengti parodas, ėmė rūpintis fo-tografijų leidiniais, tvirtinti užsienio ryšius. Or-ganizuota fotografų veikla Lietuvo-je su pertraukomis trunka tik per 50 metų, tačiau nuveiktas milžiniš-kas darbas, meninė fotografija sva-riai įsilieja į bendrą Lietuvos kultū-ros lauką.
Švenčiant gražų jubiliejų, Kau-no fotografijos galerijoje susirinko visos šalies fotomenininkai, kurie pasveikino nusipelniusius kolegas. Už meninės fotografijos judėjimo organizavimą, puoselėjimą ir sklai-dą premija įteikta vienam iš foto-menininkų organizacijos įkūrėjų, ilgamečiam Lietuvos fotomeninin-kų sąjungos pirmininkui Antanui Sutkui. Jam įteikta 3 tūkstančių li-tų premija ir skulptūrėlė „Žvaigž-dynas. Grįžulo ratai”.
„Skaudu, kad fotografų judėji-

mą sutrikdė sovietinė okupacija. Tik pagalvokite, kiek būtume pasiekę, jei jos nebūtų buvę. Tačiau mes buvome vienintelė Sovietų Sąjungoje organi-zacija, kuri kaip kapitalistinės rinkos pavyzdys turėjo teisę užsiimti reklamos fotografija. Iš jos gaunamų pinigų dėka galėjome rengti parodas, priimti svečius iš Maskvos bei užsienio. Vilnius vienu metu buvo vadinamas fotografijos Meka. Da-bar svarbiausias mūsų tikslas yra leidyba. Fotome-nininkai sugeba išleisti daug kokybiškų, meninę vertę turinčių fotoleidinių”, – kalbėjo A. Sutkus.
Vakaro metu fotomenininkams Algimantui ir Mindaugui Černiauskams suteikti Lietuvos foto-menininkų sąjungos Garbės narių vardai. Kauno meras Andrius Kupčinskas už aktyvią veiklą foto-menininkui Aleksandrui Macijauskui skyrė Kau-no miesto burmistro Jono Vileišio medalį.
Naujoji paroda iš Kauno vasario mėnesį ke-liaus į Vilnių, o vėliau ją galės pamatyti bei užfik-suotais labai įdomiais daugiausia prieškarinio Lie-tuvos vaizdais pasidžiaugti ir kitų Lietuvos miestų fotografijos mėgėjai. □

Kauno fotografijos galerija.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Draugystės testas „pagal Blinstrubą”

Arvydas Valionis

Rašyti monografiją vykdant testamentinius nurodymus – itin retas atvejis literatūrologijoje. 2012 metais leidyklos „Homo liber” išleista literatūros kritiko Alfredo Guščiaus monografinė studija apie Vladislovo Blinstrubo (1939–2005) gyvenimą ir kūrybinę veiklą „Kartu, bet – vienas” paženklinta būtent tokia likimine gija. Knygos apie šio menininko gyvenimą ir kūrybą sumanymas kilo prieš maždaug septynerius metus, tačiau tik šiandien turime šį kūrėjo įamžinimo dokumentą. Beje, tai antroji A. Guščiaus (septynių literatūros kritikos, publicistikos, esė ir poezijos knygų autoriaus) panašaus pobūdžio studija, pirmoji – monografija apie prozininko Vytauto Bubnio gyvenimą ir kūrybą „Po aukštu dangum”.

A. Guščius nesiima nuodugnios V. Blinstrubo kūrybinės veiklos teatre, kine analizės (plačiau paanalizuota tik jo poezija). Pasirinktas toks interpretacijos variantas: „Ką šio menininko kūryba reiškė jo amžininkams, ką ji reiškia (ar gali reikšti) naujiems jo suvokėjams” (p. 8). Knygos įžangoje studijos autorius paaiškina pasirinktą teorinės įžvalgos metodą, pasiremdamas Vytauto Martinkaus metodologine patirtimi, kuri aptarta

to artimą, kūrybingą ir ištikimą bičiulį. Juos suartino diskusijos estetiniais, religiniais, politiniais, socialiniais klausimais. Atskleisti ir aptarti tokio įvairiaplanio kūrėjo veiklą nėra lengvas dalykas, juolab kad V. Blinstrubas savo kūrybinio pakilimo metais buvo vienas talentingiausių Lietuvos savi-veiklinio teatrinio meno ir trumpo metražo kino kūrėjų, pelniusių ne vieną tarptautinį apdovanojimą už režisūrą ir scenarijus. O paskutinis gyvenimo dešimtmetis paskirtas poetinei kūrybai: išleista dešimt poezijos rinkinių (V. Blinstrubas buvo Lietuvos Nepriklausomųjų rašytojų sąjungos narys).

Knygoje autobiografiniai faktai, kūriniai, įvykiai įterpiami į pagrindines struktūrines temas: V. Blinstrubas – teatro spektaklių ir kino filmų režisierius, poezijos kūrėjas, jo pažiūros į teisingumą, etiką, meilę, ir paskutinis jo lemties akordas „Nieko teisingesnio už mirtį šioje žemelėje nėra”. Šiame kontekste savo profesiniais paliudijimais, asmeniniais išpučiais apie Vladislovą Blinstrubą dalijasi tuometinėje konservatorijoje kartu su juo studijavęs Regimantas Adomaitis (vėliau likęs ištikimu bičiuliu), pirmuosius žingsnius scenoje pas jį Vilniaus Statybininkų kultūros rūmų liaudies teatre žengęs Vladas Bagdonas, dramaturgas Jokūbas Skliutauskas, dramaturgė ir režisierė Regina Mikalauskaitė, režisierė Danutė Keturakytė, kino kritikas Skirmantas Valiulis, poetai Juozas Macvičiaus ir Ramutė Skučaitė, rašytojas Laimonas Inis, žurnalistas Vaclovas Paulauskas, kultūros darbuotojas ir bičiulis Irenijus Šmidtas, medikas prof. Viktoras Vasilionkaitis, Skuodo ir Vilniaus scenų bendražygiai Aniceta Krajininė, Vaidevutis Tautavičius, Algimantas Kaliūnas, mokytoja Dalė Sviderskienė ...

Žavūs tie Vladislovo Blinstrubo bendražygių ir jį pažinojusių prisiminimų žiupsneliai, kuriantys panoraminį menininko portretą. Visi, pasakoję apie šią triadą (teatrą, kiną, poeziją), pabrėžia V. Blinstrubo kūrybos bei asmenybės originalumą, sumanymų originalumą (vienas iš jų buvo noras supažindinti Steveną Spielbergą su savo scenarijais) ir aritmišką likimo kreivę – nuo neįtikėtino kūrybinio veržlumo iki gilaus pesimizmo.

Pasak paties V. Blinstrubo, be teatro ir kino, pagrindinio jo talento amplua, nebūtų buvę ir jo poezijos: „Aš manau, kad be teatro ir kino... nebūtų ir mano poezijos... Tai – ir teatrinė grafika, ir poetinis kinematografiškumas...Galiu atvirai pasakyti – mano poezija nebuvo ir nėra parsidavėliška, prisitaikėliška, – mano kūryba yra degimas! Mane kūrybinis degimas pakelia į kosmines aukštumas, iš kurių žvaigždės po pasaulį, po savo gyvenimą ir dažnai šaipausi, juokiuosi iš savęs!” (p. 113).

Apie V. Blinstrubo poeziją buvo pareikšta viena kita kontraversiška nuomonė. (Prisiminkime, netgi būsimiesiems Nobelio premijos laureatams konkurentai viešojoje erdvėje negailėdavo negatyvių nuomonių). Studijos autorius išsamiai aptaria V. Blinstrubo poetinį kelią, jo temų, idėjų lauką, analizuoja eilėraščių rinkinių žanrines, stilistines savybes, akcentuoja visur – ir teatre, ir kine, net ir mokytojo darbe – šio kūrėjo siekiamą originalumą.

Siekdamas objektyviau suvokti V. Blinstrubo kūrybą ir asmenybę, A. Guščius ieško sąsajų su pasaulinės literatūros kontekstu – čia jam daug pasitarnauja Adomo Mickevičiaus laišakai Janui Čečiui, faktai iš Oskaro Vaildo knygos „De profundis”, citatos iš Oskaro Milašiaus, Roberto Muzilio, Rolano Barto kūrinių. Bet tai daugiau atspindi paties autoriaus intelektualinį potencialą.

Vladislovas Blinstrubas buvo ne tik žymus sa

Blinstrubo anūkė Akiane Kramarik

Kairėje: V. Blinstrubo dukra Foreli Kramarik

viveiklinio teatro, kino režisierius, poezijos knygų autorius, bet ir gabių dukrų Johanos ir Forelės tėvas. Johana 1988 m. išvyko į JAV, dirba muzikos mokytoja; Foreli metais vėliau ištekėjo už amerikiečio, susilaukė 5 vaikų, vienas už kitą gabesnių; ji pasižymi originaliu vaikų auklėjimu bei jų gabumų ugdyimu. Dailės talentu išsiskiria dukra Akiane (Kramarik), jau spėjusi pagarsėti Amerikoje. Ja labai didžiavosi senelis Vladislovas. 2011 metais Akiane pirmą sykį apsilankė Lietuvoje, dalyvavo ne vienoje TV laidoje, apie ją buvo rašyta spaudoje. Pora skyrelių šiai gabiliai šeimai skirta ir A. Guščiaus studijoje.

Monografijos autorius liko solidarus V. Blinstrubo ištarmei: „Tegul kiekvienas išgieda savo giesmę <...> Laikas viską patikslins ir pasvers” (p. 132). O su V. Blinstrubo testamentine fraze „Nieko teisingesnio už mirtį šioje žemelėje nėra” (p. 134) subtiliai polemizuoja.

Knygos pabaigoje A. Guščius primena skaitytojui, kad dar ne visi testamentiniai nurodymai įvykdyti: „Neišleidau ant ‘stalo gulinčių knygų’. Tačiau manau kompensavęs iš dalies šią užduotį – parašęs knygą; tad jaučiuosi išlaikęs draugystės testą ‘pagal Blinstrubą’”.

Kai atsisveikini su „Kartu, bet – vienas”, jauti – sukurtas informatyviai sodrus, jautrus atminties ženklas, turintis pasaulinio ryšio sąsają.

Post scriptum: Už šią knygą A. Guščiuui buvo suteiktas kunigo Antano Miluko (1871–1943) atminimo literatūrinės premijos laureato vardas... (Premijos steigėja – Lietuvos Nepriklausomųjų rašytojų sąjunga ir kunigo A. Miluko literatūrinių premijų fondas).

ALFREDAS GUŠČIUS KARTU, BET – VIENAS

jo knygoje „Estetinė literatūros gyvybė”: „Literatūros, kaip ir bet kurios kitos meno rūšies, kūrinio „mirtis”, apie kurią postmodernioje kultūroje kartais prabylama kaip apie autoriaus mirtį, arba grožio išnykimą, subjekto subjektyvumą (dekonstrukciją, decentralizaciją ir pan.) bei objektyvaus vertinimo neįmanomybę, iš esmės yra prielaida egzistencinei kūrybai atsinaujinti, gero ir prasto literatūros kūrinių skirčiai” (p. 6).

Knygos autoriaus draugystė su V. Blinstrubu prasidėjo 1992-ųjų rudenį: „Tą „deimančiuką” stebėjau trylika metų iki pat jo mirties, patyriau jo spalvingos asmenybės poveikį, būdo vulkaniskumą, mąstymo gaivališkumą ir jo kūrybinės laboratorijos kai kurias paslaptis” (p.11). Ne kartą jis pats savęs klausė, kodėl Vladislovas būtent jį išsirinko savo metraštininku, patikėjo jam redaguoti poeziją, rašyti įžanginius straipsnius. Matyt, paju-

Kelionė į Lenkiją su kun. Stasiu Yla

Vieną drąsią kelionę 1973 m. vasarą į tuo metu sovietų okupuotą Lenkiją prisimena gydytojas **Linas Sidrys** ir advokatas **Saulius Kuprys**

Linas Sidrys. Sunku net pasakyti, kam kilo mintis surengti tą kelionę į Lenkiją. Manau, toks sumanymas atsirado tarp ateitininkų. Kadangi augsiau lietuviškoje šeimoje, tai susipažinau su lietuviška visuomene, lankiau lietuviškas mokyklas, kasdien namuose skaitydavom lietuviškai, važiuodavau į „Dainavos“ stovyklą. Joje ypač įdomu buvo susipažinti su kun. Stasiu Yla ir sužinoti, kad jis buvo Stutthofo stovykloje. Į kelionę Lenkijon kun. S. Ylą iš tikrųjų pakvietė Pilypas Narutis. O mes su Sauliumi važiavome kaip palydovai, nes žmonės nebuvo įpratę vykti už geležinės uždangos. Kun. S. Yla buvo aristokratiško būdo, prancūziško intelektualinio tipo, su cigarete rankoje, tyliai kalbėdavo. Jis taip beveik pašnibždom pradėdavo ir savo pamokslus. Laikydavosi tokios oratoriaus taktikos. Paskui stiprindavo balsą, ir taip labiau atkreipdavo klausytojų dėmesį. Klausydamasis jo pamokslų jauteisi, kad įeini į filosofo ir teologo pasaulį. Savo mintis jis mokėjo įdomiai pristatyti kultūriškai. Kun. S. Ylos pasisakymus ir jo asmenybę klausytojai labai vertino. Lietuvos kaimo žmones jis vadino kaimo aristokratais, sukūrusiais aukštą kultūrą. Jo teigimu, kaime buvo ir labai sumanių žmonių, ir gerų katalikų. Mes patys matėme, pavyzdžiui, Punske, kaip per šimtmečius buvo išsivystęs lietuviškas dvasingumas: nuolatinis bažnyčios lankymas, rožinio giedojimas. Juk visas sekmadienio laikas praktiškai sukosi apie kelionę į bažnyčią.

Ypač įsiminė mūsų važiavimas traukiniu iš Varšuvos į Punską. Čia vykome dar prieš kelionę į Pucką ir Suvalkus. Traukinys važiavo naktį, negalėjom miegoti. Mane nustebino, kad kun. S. Yla apaštalavo net traukinyje: ramiai, galima sakyti, moksliai kalbėjosi su kitais, keleiviais lenkais, apie lietuvių ir lenkų santykius. Pagrindinė jo mintis, išsakoma lenkams, buvo tokia – nereikia lietuvių lenkinti; jis pateikė daug istorinių pavyzdžių, kad lenkinimas esąs nenaudingas patiems lenkams. Punske mus priėmė pusiau lietuvis kun. Ignas Dzermeika. Taip pat aplankėme dar mažesnę, Smalėnų parapiją. Buvo Žolinės šventė, vyko procesija aplink bažnyčią, kun. S. Yla pasakė pamokslą. Jis nuolat pabrėždavo, jog kelias į tikrą tikėjimą turi eiti per kultūrą ir istoriją, o lietuvių tautai, ypač kaimui, būdingas gilus katalikiškumas. Aiškiai prisimenu, kaip kun. S. Yla mane išbarė po Žolinės, nes savo rankas laikiau už nugaros. Gavau pastabą, kad pamaldų metu taip nedaroma.

Truputį gaila, kad ne tik kun. S. Yla, bet ir kiti lietuviai beveik nieko nepasakodavo jaunimui apie karo laikotarpį. Tik vėliau apie tuos įvykius daugiau sužinojau iš jo knygų. Kun. S. Yla nieko nepasakojo ir apie kun. A. Lipniūną. Jį, kaip mokyklos kapelioną, pažinojo mano tėvas ir laikė jį šventu kunigū, šventu žmogumi.

Per Lenkiją (pirmą kartą per tą šalį) traukiniu vežėm kun. A. Lipniūno knygą į Lietuvą. Tada ją pasieniečiai atėmė. Klausėm, kaip galite ją atimti – juk tai nacių kankinio knyga. Ją vežame į konferenciją. Tada sako: vieną galite įvežti, o kitas turėsite palikti – kai važiuosite per sieną atgal, tada jas grąžinsime. Tai buvo sovietinio Saliamono logika. Kai grįžome, buvo antra valanda nakties, budėjo kitas pasienietis. Jau viskas uždaryta ir atsiimti jų nėra galimybės. Tada kartu važiavęs mano brolis taip supyko ir sušuko: „Sakėte, kad mums atiduosite tas knygas!“ Po tų žodžių – stebėtina – pasienietis sukruto, nuėjo ieškoti ir po kurio laiko sugrąžino mums visas paimtas knygas.

Tada visi kartu nuvažiavome į Gdanską, ten bandžiau gauti vizą į Lietuvą ir pirmą kartą ją aplankyti. Važiavau pas gimines Kaune ir Panevėžyje. Į Lietuvą leido įvažiuoti, bet tris savaites turėjau laukti Lenkijoje vizos. Tada aplankiau kelis Lenkijos miestus. Savo išpūdžius apie tą kelionę į Lietuvą esu aprašęs „Lituanus“ žurnale.

Man tikrai nuostabu buvo matyti, kad jaunimas taip pasišvęstų dalyvauti lietuviškose stovyklose: po šešias valandas dalyvaudavo užsiėmimuose. Tai buvo šviežias medžiagos pateikimas, kokio negausi gimnazijoje. Katalikiškuose kursuose labiau susidomėjau filosofija. Kitas dalykas buvo Mišios, bet nebuvo asketinio auklėjimo, pavyzdžiui, rožinio kalbėjimo, nebuvo kitų maldų. Kun. S. Yla kaip tik norėjo atskirti sielovadą nuo kursų užsiėmimų. Didžiausią išpūdį paliko susidomėjimas bei entuziazmas mokslu, kultūra, tam tikra seminarijos auklėjimą primenanti nuotaka. Stebino kun. S. Ylos mokėjimas bendrauti ir su jaunimu, ir su senimu: jis buvo visų jų draugas. Skačiau jo knygą „Žmonės ir žvėrys dievų miške“, nors šiaip jaunimas jo knygų beveik neskaitė.

Apskritai kun. S. Yla buvo linksmas, kartais mėgo papasakoti humoristinius dalykus, kartais draugiškai patraukdavo per dantį.

* * *

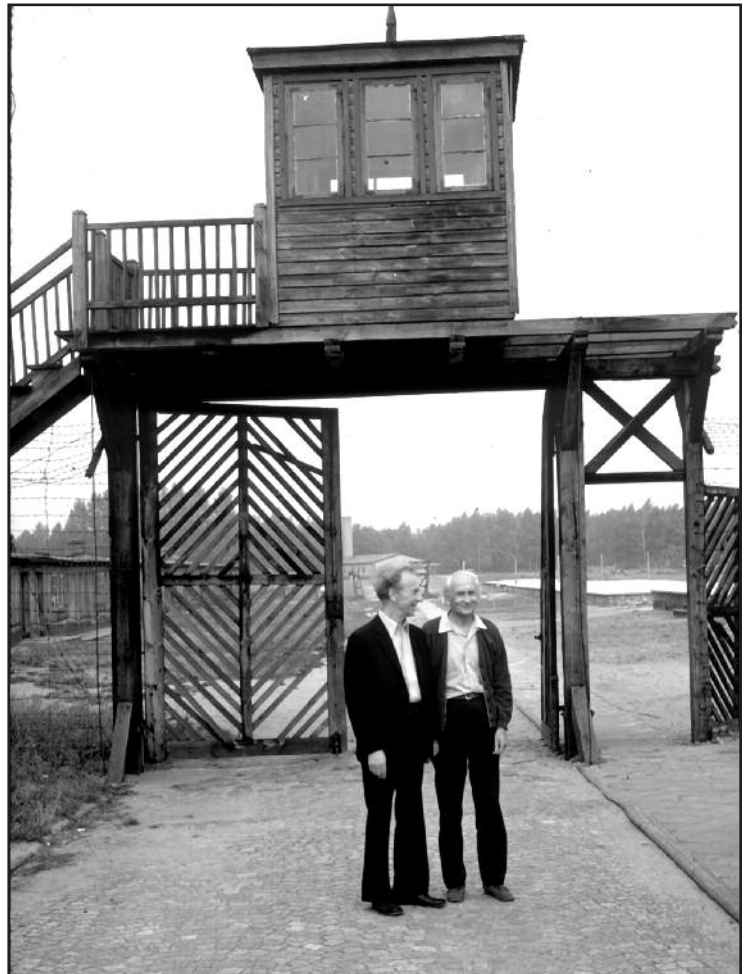
Saulius Kuprys. 1973 metais pavasarį man teko dalyvauti frontininkų surengtame susirinkime ir tarti žodį. Paskui po kurio laiko paskambino Pilypas Narutis ir pasakė norintis organizuoti kelionę į Lenkiją, kur bus pašventintas atnaujintas kun. Alfonso Lipniūno ir Kazio Šapalo paminklas. Paklausė, ar nesutikčiau kartu su Linu Sidriu palydėti kun. Stasį Ylą (P. Narutis ir kun. S. Yla buvo

Punsko lietuviškas jaunimas po lietuviškų šv. Mišių, 1973 m. rugpjūčio 12 d. Viduryje – Punsko parapijos klebonas kun. Ignas Dzermeika (k.) ir svečias iš Amerikos kun. prof. Stasys Yla.

Sauliaus Kuprio nuotr.

Stutthofo stovyklos kaliniai). Šią sumanymą rėmė lietuviai gydytojai: daktaras Petras Kisielius ir kt. Liepos pabaigoje buvo numatytas skrydis. Tiesa, mes visi vykome skirtingais keliais. Kun. S. Yla išskrido pirmasis – iš New Yorko tiesiai į Varšuvą. Aš Lenkiją pasiekiau per Briuselį (nes lėktuvas turėjo sustoti dėl gedimo), tad teko važiuoti autobusu, o L. Sidrys atskrido į Liuksemburgą ir iš čia traukiniu atvyko į Varšuvą. Į Lenkiją vežėmės knygų „Aidų“ žurnalo numerių. Pasiėmėm ką tik išleistą kun. S. Ylos knygą „Vardai ir veidai mūsų kultūros istorijoje“. Autorius tos knygos dar nebu-

Prie Stutthofo koncentracijos stovyklos vartų, 1973 m. rugpjūtis. Kun. prof. Stasys Yla ir Vladas Butkus, tuomet gyvenęs Slupsk (Lenkija). Abu buvo įkalinti nacių Stutthof koncentracijos stovykloje.

Sauliaus Kuprio nuotr.

vo nė matęs. Varšuvoje manęs niekas nepasitiko, bandžiau skambinti į numatytą vienuolyną, bet ten atsiliepė tik lenkiškai. Tada taksi nuvykau į tą vienuolyną (tuometinis adresas – Vilniaus g. 69), kur kun. S. Yla jau buvo apsistojęs.

Lenkijoje kun. S. Yla kėlė sau tris uždavinius: 1) rinkti medžiagą apie Šiluvą; apie šią šventovę kalbėdavo su dideliu entuziazmu, su pakylėta dvasia: surado portretą, kažką aptiko bibliotekoje; 2) aplankyti lietuvius Suvalkų trikampyje; suteikti jiems dvasinę atramą: tuo metu vyko kova dėl lietuviškų šv. Mišių Seinų katedroje; tai buvo istorinė akimirkos – buvo prisiminta, kad seminarijoje mokėsi daug būsimų lietuvių kunigų; buvo leidžiamas „Šaltinis“; ten dirbo vyskupas A. Baranauskas, kun. Savukynas. 3) turbūt svarbiausias jo kelionės tikslas – aplankyti Stutthofo koncentracijos stovyklą ir pašventinti ant kun. A. Lipniūno bei Kazio Šapalo kapo naują paminklą. Kun. S. Yla čia labai jaudinosi, buvo visas pasikeitęs.

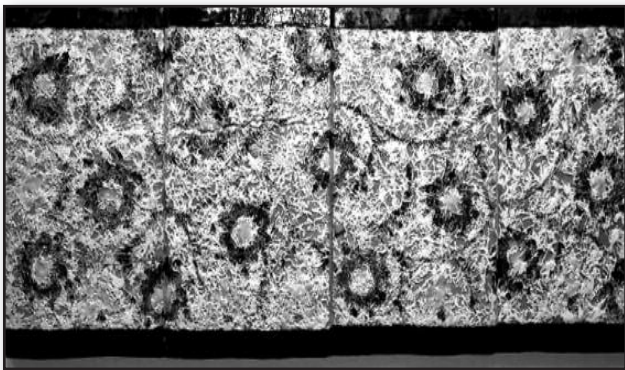
Per kelionę į Lenkiją kun. S. Yla laikėsi santūriai ir kartu gana drąsiai. Jis labai mokėdavo užmegzti ryšį su žmonėmis ir su jais vesdavo pokalbius. Pavyzdžiui, draugiškai primindavo lenkams, kad lietuviai vis dėlto yra nukentėję nuo polonizacijos ir tai ne visada jiems buvo kultūriškai naudinga. Sakysim, marijonai Varšuvoje su juo nesiginčydavo, kai jis diplomatiškai primindavo, jog lietuviai turi savo kultūrą, savo kalbą. Marijonų valgomajame ten ant vienos sienos buvo pakabintas Marijonų vienuolijos įkūrėjo kun. Stanislovo Papčinskio portretas, o priešais jį, kitoje sienoje, matėme pal. Jurgio Matulaičio portretą. Kun. S. Yla nuolat primindavo ir tokį dalyką, kad jų valgomas maistas yra lietuviškas (sūris, vyšnios). Taigi bandė parodyti šeimyniškumą, draugiškumą. Ypač kri-

to į akis jo sugebėjimas bendrauti tiek su marijonais Varšuvoje, tiek su seselėmis Krokuvoje. Labai šiltai ir draugiškai jis kalbėjosi su Punsko klebonu Dzermeika, taip pat su moksleiviais bei studentais.

Būnant Lenkijoje kilo sumanymas taip pat aplankyti Krokuvą. Nors kun. S. Yla sakė, kad jam šis miestas yra *terra incognita*, bet vis dėlto apsispręsta nuvykti ir paieškoti medžiagos rašomai knygai apie Šiluvą. Nebuvom susitarę, kur nakvosime. Jis išsiėmė vienuolynų sąrašą ir ėmė skambinti, bet arba neatsiliepdavo, arba negalėdavo pri-

Nukelta į 8 psl.

Kultūros kronika

2013 vasario 1 d. Klaipėdoje, galerijoje „Baroti“ atidaryta jos savininko, dailininko keramiko Isroildžono Baroti keramikos paroda „Suzani“. Paroda įkvėpta autoriaus kelionės į gimtąją Tadžikiją. „Suzani“ tadžikiškai reiškia siuvinėjimą adata, ir senovėje šia technika tadžikų ir persų moterys rankomis siuvinėjo kilimus, staltieses ir drabužius. Pasak metotyrininkų, I. Baroti darbai lietuviškos keramikos kontekste išsiskiria rytietiško kultūrinio klodo patirtimi, masyviu siluetu, aptakiomis formomis, savita dekoravimo technika. Pabrėžiamas ir dailininko darbo atlikimo meistriškumas, sugebėjimas tarsi paneigti molio sunkį, „išsiuvinėti“ jį.

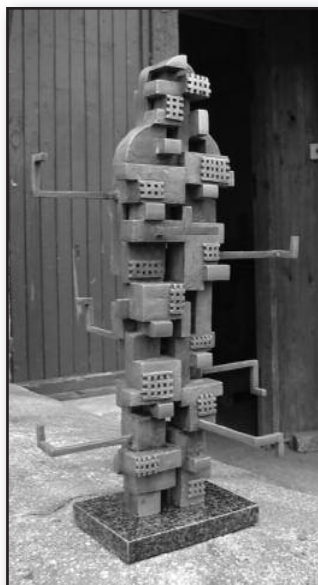
Vasario 1–7 d. Vilniuje vyko Japonijos kino festivalis. Šiais metais buvo pasakojamos meilės istorijos, gimusio skirtingais Japonijos istorijos laikotarpiais, sukurti Japonijos klasikinio kino meistrų 1936–2004 m. ir vaizduojantys Japoniją nuo viduramžių iki 1980 m. Kiekvienas filmas atskleidžia skirtingą Japonijos istorijos laikotarpį ir tam metui būdingą meilės ir jaunystės paveikslą.

Vasario 2 d. Vilniuje, menų spaustuvėje įvyko teatro laboratorijos „Atviras ratas“ animacijos spektaklis „Tėčio pasaka“. Kartu su profesionaliais aktoriais scenoje vaidino ir animuoti personažai. Spektaklio ypatumas tas, kad scenoje bandyta sujungti gyvų žmonių ir projektuojamų vaizdų pasaulius. O tam reikia ne tik fantazijos, bet ir matematiškai tikslaus projektavimo, preciziškos aktorių choreografijos. Todėl specialiai šiam spektakliui buvo sukurta programinė įranga, leidžianti lanksčiai kontroliuoti scenoje demonstruojamas projekcijas.

2013 01 31 – 2013 02 23 Vilniuje, Dailės akademijos ekspozicijų salėje „Titanikas“ vyksta Aldonos Keturakienės personalinė paroda „Ritmai“. Šioje parodoje menininkė kalbasi su daiktais, sukaupais ne per vieną dešimtmetį. Tačiau menininkė ne eksponuoja pačius daiktus, bet perkuria juos į iliuziją, prisiminimą, „išbando ugimį“, kuri neatsiejama nuo porceliano apdirbimo technologijų. Šalia parodos pristatoma ir naujai išleista A. Keturakienės knyga, skirta kaulinio porceliano tradicijai ir naujovėms Lietuvoje pristatyti.

2013 01 25–2013 02 16 Vilniuje, Šv. Jonų gatvės galerijoje, vyks Sigitos Dackevičiūtės personalinė paroda. Sigita Dackevičiūtė – ryškiausiaji 2010 metų mažosios plastikos autorė. Šioje parodoje eksponuojami darbai, sukurti per pastaruosius keletą metų. Pasak menininkės, jos skulptūra prasideda nuo formalios užduoties, nuo noro rasti sprendimus tam tikriems formų deriniams. Tam dėkinga menininkės pasirinkta medžiaga – bronzos, kuri neleidžia „pasislėpti“ už medžiagos ir suteikia skulptoriui ne tik laisvę susigalvoti formas, bet ir atskleidžia jo galimybes susitvarkyti su menine užduotimi.

Sausio 28 d. Rašytojų klube Vilniuje įvyko poetinis vakaras – spektaklis „Kas šitą vėją pavadino likimu?“ Spektaklyje skambėjo Sigitos Gedos, Gintaro Grajausko, Daivos Čepauskaitės, Antano A. Jonyno, Donaldso Kajoko, Aido Marčėno, Jono Meko, Rimvydo Stankevičiaus ir kitų poetų eilės. Spektaklyje vaidino ir dainavo aktoriai Gediminas Storpirstis ir Ligita Kondrotaitė. Idėjos autorius ir režisierius – aktorius ir bardas Gediminas Storpirstis. Pasirinktų poetų eilės liudija, kad spektaklyje būta ne tik dainuojamosios romantikos, šildančios klausytojų širdis, bet ir tikros poezijos galios ir stiprybės.

Kelionė į Lenkiją

Atkelta iš 7 psl.

imti. Pagaliau liko vienas adresas, tačiau ten nebuvo telefono. Nuvažiavome prie to vienuolyno Šv. Jono gatvėje. Ėmėme belstis į vienuolyno duris. Balsas klausia: „Kas čia?“ Kun. S. Yla atsako: „Kunigas profesorius iš Amerikos“. Staiga visi užraktai atsirakina ir seselės mus įleidžia. Nors kun. S. Yla buvo be kunigiškų rūbų, bet jos apnakvydino mus Šv. Cecelijos koplyčioje. Kitą rytą seselės paprašė, kad kun. S. Yla laikytų šv. Mišias. Jis pradėjo lenkiškai, paskui tęsė lotyniškai ir baigė lietuviškai. Paskui prie pusryčių stalo kelioms seselėms ir kunigui Šlicui jis aiškino Lietuvos istoriją, lietuvių ir lenkų santykius, apie polonizaciją. Vyko tam tikra istorinė diskusija – seselės pritardavo kun. S. Ylai, o minėtas kunigas prieštaraudavo. Krokuvoje aplankėme Vavelio pilį ir kitas įžymias miesto vietas. Po dviejų dienų grįžome į Varšuvą, kur jau buvo atvažiavęs Linas Sidrys. Kelias dienas pasilikome šiame mieste: kun. S. Yla aplankė kelias bibliotekas, Mokslų akademiją, susitiko su vietine lietuve B. Vileišyte. Paskui buvo tikslas aplankyti Suvalkus ir Punsą. Iš Varšuvos traukiniu važiavome į Suvalkus. Tada taksi nuvykome į Punsą pas kun. I. Dzermeiką ir ten praleidome keturias dienas. Nuvažiavome taip pat į Vygrius, aplankėme kai kuriuos kaimus (Smalėnus). Kun. S. Yla dalijosi išpuodžiais apie savo statomą Mindaugo pilį. Jis taip pat sielojosi dėl lietuvių padėties Seinuose, kad ten nebuvo leidžiamos pamaldos lietuvių kalba. Ta proga kun. S. Yla susitiko su tos parapijos klebonu ir apie tai bandė pasikalbėti. Tuo metu buvo Žolinė, didžiulė šventė, vyko procesija. Kun. S. Yla taip pat laikė Mišias ir pasakė pamokslą: pabrėžė lietuvių pamaldumą. Punsko bažnyčia buvo labai skoningai papuošta, išdabinta geležiniais kryžiais. Vieną jų klebonas padovanojo kun. S. Ylai, kad nusivežtų ir įmontuotų į Mindaugo pilį. Tai mes per likusią kelionę turėjome tą kryžių nešti. Apskritai per visą kelionę kun. S. Yla elgėsi drąsiai, atvirai reikšdavo savo mintis, bandė užmegzti kontaktą ir su jaunimu, su studentais. Po trijų dienų klebonas mus vežė į Lomžą. Po to traukiniu vykome į Gdanską, apžiūrėjome miestą. Tada važiavome į Slupską, kur kun. S. Yla aplankė vieną Stutthofo kalinį. Kitą dieną išvykome į buvusią Stutthofo stovyklą. Kun. S. Yla buvo labai nusivylęs, kad stovykla prastai prižiūrima, vartai apipuvę, neišlaikomas aukų atminimas. Ta proga prie paminklo padėjome gėlių puokštę. Vaikščiujom po visą buvusią stovyklą. Jis prisiminė kitus kalinius: Vladą Jurgutį, Antaną Kučą.

Po to nuvykome į Pucką¹ Pamario vaivadijoje. Bažnyčioje buvo laikomos šv. Mišios, gatvė ėjo eiseną į kapines. Prie paminklo kun. A. Lipniūnui ir A. Šapalui buvo kun. S. Yla ir vietinis lietuvis kun. Pranis. Kalbėjo tenykštės lietuvių organizacijos pirmininkas. Kun. S. Yla pašventino paminklą. Susirinko nemažai žmonių (daugiausia lietuvių), buvo atvykusi jaunimo grupė net iš Vroclavo, taip pat lietuvių iš Punsko. Parapijos salėje dar vyko pabendravimas, o kitą rytą išvažiavome į Varšuvą.

Parengė **Gediminas Mikelaitys**
Čikaga, 2010 m.

¹ Pucke palaidota daugiau kaip du šimtai Stutthofo koncentracijos stovyklos kalinių.